

Ιωάννας Ανδρέου

Νικόπολη: Προβλήματα – Προτάσεις

Το έργο της ΙΒ' Εφορείας Αρχ/των στη Νικόπολη, όπως και σε κάθε αρχ/κό χώρο, θεωρητικά αφορά τόσο την αποκάλυψη, έρευνα, προστασία και προβολή των μνημείων και των ευρημάτων της ρωμαϊκής Νικόπολης, την άμεση δηλ. προστασία των αρχαίων, όσο και την αποτροπή οποιασδήποτε έμμεσης βλάβης τους, την προστασία δηλ. του περιβάλλοντος και τον διάσπαρτο από μνημεία ευρύτερο χώρο της Νικόπολης.

Στην πράξη όμως το έργο της Εφορείας κινδυνεύει να περιοριστεί στο δεύτερο μόνο σκέλος της προστασίας, στον έλεγχο δηλ. όλων των εργασιών που γίνονται στον ερειπιώνα της Νικοπόλεως, σε μία έκταση ιδιωτικής κατά το 90% γής μεγαλύτερης από 10 χιλ. στρέμματα που περιλαμβάνει δύο κοινότητες, αρκετούς συνοικισμούς, λιμάνια, ιχθυοτροφεία, αγροτοκτηνοτροφικές μονάδες, χωράφια, περιβόλια δενδροφυτευμένα, οικόπεδα, ξενοδοχειακές μονάδες και θαλάσσιες ακρογιαλιές – πόλο έλξης για χιλιάδες επισκέπτες. Είναι περιοχή που αναπτύσσεται και αξιοποιείται (με ή χωρίς εισαγωγικά) παραγωγικά και τουριστικά στο ρυθμό της εποχής μας, χώρος με ανάγκες που κλιμακώνονται από το όργωμα ή τη διάνοιξη γεώτρησης ενός χωραφιού μέχρι την ανέγερση ξενοδοχειακών μονάδων ή την διέλευση γραμμής υψηλής τάσεως της ΔΕΗ για τις ανάγκες της βιομηχανικής ζώνης, για να αρκεστούμε σε χονδρικά παραδείγματα.

1. Χωροταξικό

Με εξαίρεση τον χώρο που περιορίζεται μέσα στα παλαιοχριστιανικά τείχη, ολόκληρη η έκταση της αρχαίας πόλης είναι χωρισμένη σε αγροτεμάχια μοιρασμένα στους κατοίκους των κοινοτήτων Σμυρτούλας και Μύτικα. Και ενώ παλιότερα η καλλιέργεια με τα πρώτόγονα μέσα δεν προκαλούσε σημαντικές βλάβες στα αρχαία, η σημερινή χρήση μηχανημάτων «βαθείας αρόσεως» προξενεί ζημιές στους τοίχους και τα δάπεδα που σώζονται μέσα στο χώμα και παράλληλα καταστρέφει σημαντικές ενδείξεις και στοιχεία. Το ίδιο συμβαίνει και με τις δενδροφυτεύσεις, επειδή η αλλαγή των φυτών με άλλα που οι ρίζες τους προχωρούσαν βαθιά, προκαλούσε ζημιές στα πλακόστρωτα και στα ψηφιδωτά δάπεδα.

Σε επέκταση, η σημερινή γεωργική και παραγωγική εκμετάλλευση, ακόμα και αν δεν βλάπτει άμεσα τα αρχαία, απαιτεί συνεχώς νέες κατασκευές

όπως γεωτρήσεις, περιφράξεις, κατασκευή θερμοκηπίων, αντλιοστασίων, μεταφορά ρεύματος με εναέρια καλώδια σε σειρές ολόκληρες στύλων, εγκατάσταση μηχανημάτων σε ακαλαίσθητους οικίσκους – παράγκες, κατασκευή αποθηκών για εργαλεία και καρπούς, σημαίνει δηλ. τελικά την καταστροφή της φυσιολογίας του τοπίου και του αρχαιολογικού χώρου. Πέρα απ' αυτά, η τουριστική αξιοποίηση της περιοχής με την κατασκευή του νέου παραλιακού δρόμου Πρεβέζης – Ηγουμενίτσας προκάλεσε και την οικοπεδοποίηση των αγροτεμαχίων με αποτέλεσμα να κινδυνεύει ο ερειπίωνας της Νικόπολης να μετατραπεί σε παραθεριστικό οικισμό. Ο κίνδυνος είχε επισημανθεί ήδη από το 1962 στην Κεντρική Υπηρεσία. Επειδή υπάρχει διαφορά ανάμεσα στις δυνατότητες που παρέχει ο Γενικός Οικοδομικός Κανονισμός από τη μία πλευρά και στους περιορισμούς που επιβάλλει η Υπηρεσία μας για την προστασία του αρχαιολογικού χώρου από την άλλη, η μεμονωμένη αντιμετώπιση κάθε αίτησης περιέπλεκε αντί να λύνει το πρόβλημα, γι αυτό ζητήθηκε η εκπόνηση κάποιας ρυθμιστικής μελέτης, η οποία όμως δεν πραγματοποιήθηκε.

Από το 1972 το πρόβλημα άρχισε να οξύνεται, η Εφορεία έθεσε και πάλι το θέμα του ρυθμιστικού σχεδίου ενώ οι ιδιώτες, για να παρακάμψουν μία απαγόρευση ανέγερσης κατοικίας, άρχισαν να ζητούν άδεια κατασκευής αγροτικών αποθηκών που στην πράξη μετατρέπονταν σε κατοικήσιμους χώρους. Έτσι το 1978 η Εφορεία αναγκάστηκε να ζητήσει αναστολή οικοδομικών εργασιών στην περιοχή και παράλληλα την άμεση εκπόνηση χωροταξικής μελέτης με συγκεκριμένες προτάσεις για την προστασία της αρχαίας πόλης. Το 1980 κινήθηκαν οι σχετικές διαδικασίες χωρίς ακόμα να ολοκληρωθούν. Στα πλαίσια αυτής της εργασίας έγινε και η πρώτη τοπογράφιση των ερειπίων της Νικόπολης από την Αρχαιολογική Υπηρεσία.

2. Βλάστηση

Μετά τα προβλήματα που δημιουργεί η επέμβαση του ανθρώπου στο χώρο της Νικόπολης, έχουμε και τις επιδράσεις των φυσικών στοιχείων. Μεγάλο πρόβλημα σήμερα αποτελεί η βλάστηση που καλύπτει τον χώρο και τα μνημεία της Νικόπολης. Η κοπή των θάμνων και κυρίως των βάτων και της φτέρης είναι ιδιαίτερα επίπονη εργασία, ενώ αποδίδει για λίγο χρονικό διάστημα. Απαιτείται η απασχόληση πολυμελούς συνεργείου εργατών με καθοδήγηση ειδικών γεωπόνων για να χρησιμοποιηθούν κατάλληλα φυτοφάρμακα ή άλλοι τρόποι για την καταπολέμηση των φυτών, έτσι ώστε να μη κινδυνεύουν τα μνημεία αλλά ούτε και το οικολογικό περιβάλλον.

Ιδιαίτερη προσοχή και μελέτη απαιτεί η προστασία των ψηφιδωτών δαπέδων από τις ρίζες των χόρτων διότι δυστυχώς, 60 ολόκληρα χρόνια μετά τις πρώτες ανασκαφές στη Νικόπολη, ισχύουν και επαναλαμβάνονται στις αναφορές και διαπιστώσεις για την κατάστασή τους, όσα έγραφε το 1927 ο επιμε-

λητής Αρχ/των Νικοπόλεως Χρ. Κοντός στα Πρακτικά της Αρχ/κής Εταιρείας, ο οποίος τελειώνοντας την έκθεσή του για τον καθαρισμό των μνημείων της Νικόπολης συμπληρώνει:

«Επί τη ευκαιρία ταύτη έχω την υποχρέωσιν να τονίσω τον κίνδυνον της τελείας καταστροφής, όν διατρέχουσι τα Μωσαϊκά Νικοπόλεως. Είναι απόλυτος ανάγκη να ληφθώσι παρά των αρμοδίων μέτρα συντηρήσεως και εξασφαλίσεως αυτών από των φυομένων χόρτων, τα οποία εισχωρούσιν εις αυτά και επιφέρουσι χαλάρωσιν αυτών, και από της βροχής, ήτις πλέον ακωλύτως περιβρέχει αυτά, διότι τα υπόστεγα, τα ολίγα δηλ. υπάρχοντα υπόστεγα εκ τσίγκου και ξύλων, λόγω της πολυκαιρίας, έχουν καταστραφεί. Επίσης και η άμμος δια της οποίας έχομεν σκεπάσει τα πλείστα, ζημίαν, λόγω των φυομένων εις αυτην χόρτων, μάλλον επιφέρει ή ωφέλειαν.» (Π.Α.Ε. 1927, σελ. 51).

3. Στερέωση - Μελέτες

Όλα τα ρωμαϊκά μνημεία της Νικόπολης έχουν ανάγκη στερεώσεως και ανάδειξης, ιδιαίτερα βέβαια τα μεγάλα δημόσια κτίρια. Είναι αναγκαίος ο καθαρισμός, η αποτύπωση της υπάρχουσας κατάστασης και η σύνταξη μελέτης για τη στερέωση. Ήδη από το 1977 έγινε από ειδικό μελετητή μια πρώτη καταγραφή της κατάστασης των αναγκών για τρία από τα σημαντικότερα μνημεία, το Θέατρο, το Νυμφαίο και το Μουσουλείο, και οι σχετικές προτάσεις εκκρεμούν για μελέτη στη Δ/νση Αναστηλώσεως του ΥΠΠΕ. Το ρωμαϊκό τείχος, ο Ναός και το Στάδιο έχουν άμεση ανάγκη καθαρισμού και στερέωσης ενώ στο Ωδείο, πρέπει να συμπληρωθούν οι αναστηλωτικές εργασίες στα υπόλοιπα τμήματα του κοίλου και της σκηνής. Για τα μνημεία που σώζουν ψηφιδωτά δάπεδα πρέπει να γίνουν σύγχρονες μελέτες κατασκευής στεγαστρών.

4. Περιφράξεις - Καταπατήσεις

Πρόσφατα διαπιστώθηκε ότι ανάμεσα στα αγροτεμάχια που έχουν διανεμηθεί στους κατοίκους της περιοχής υπάρχουν και ιδιοκτησίες του Δημοσίου που εξαιρέθηκαν της διανομής επειδή περιελάμβαναν ορατά αρχαία κτίρια. Επειδή πολλά απ' αυτά φαίνεται ότι έχουν καταπατηθεί, πρέπει να γίνει οριοθέτηση, περίφραξη και καθαρισμός των κτιρίων, μια εργασία αρκετά δαπανηρή που απαιτεί συνεργασία πολλών φορέων και πολλών ατόμων.

5. Μουσείο - Αποθήκες

Τελευταίο αναφέρουμε το πρόβλημα της ίδρυσης ενός νέου σύγχρονου Μουσείου που θα καλύψει τις ανάγκες εκθέσεως, αποθηκείσεως και συντηρήσεως των αρχαίων, η επίλυση του οποίου πρέπει να προηγηθεί. Και τούτο γιατί αυτή τη στιγμή υπάρχει αντικειμενική αδυναμία όχι μόνο συντηρήσεως, όχι μόνο αποθηκείσεως ή έκθεσης αλλά και απλού ελέγχου των αντικειμένων που

κυριολεκτικά στιβάζονται στις αποθήκες και το προαύλιο του σημερινού Μουσείου χωρίς δυνατότητα συστηματικής καταγραφής, ταξινόμησης και μελέτης. Πρέπει να προηγηθεί γιατί επείγει η μεταφορά των αντικειμένων που διακρίνονται επιφανειακά στους αγρούς και παραμένοντας εκεί κινδυνεύουν όχι μόνο από την επίδραση των καιρικών συνθηκών αλλά και από την επέμβαση των ανθρώπων.

Οι μέχρι τώρα συνεννοήσεις για την παραχώρηση οικοπέδου από το Δήμο Πρέβεζας ή άλλο φορέα, δεν απέδωσαν και το πρόβλημα παραμένει.

6. Οργάνωση - Στελέχωση Εφορείας - Νομοθεσία

Σε πολύ-απλές γραμμές αναφέρθηκαν μόνον τα κύρια προβλήματα που αντιμετωπίζουμε στην άσκηση του έργου της προστασίας των αρχαιοτήτων Νικοπόλεως και έγιναν γενικές προτάσεις για την αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων. Θα θέλαμε να συμπληρώσουμε και να ολοκληρώσουμε την εισήγηση τονίζοντας ότι δεν υπάρχει καμιά δυνατότητα να ασκηθεί συστηματικά το έργο της προστασίας και αναδείξεως της Νικόπολης, εφόσον οι Εφορείες Αρχ/των συνεχίσουν να λειτουργούν ή μάλλον υπολειτουργούν με τις σημερινές συνθήκες νομοθετικής κάλυψης, έμψυχου προσωπικού, υποδομής και μέσων. Απαιτείται αναμόρφωση του αρχαιολογικού νόμου του 1932, επάνδρωση με επιστημονικό προσωπικό όλων των σύγχρονων κλάδων που μπορούν να προσφέρουν, ειδικευμένο τεχνικό, διοικητικό και φυλακτικό προσωπικό, εξοπλισμός με σύγχρονα εργαστήρια συντηρήσεως αλλά και πλήρης αλλαγή δομής στην όλη διάρθρωση των Εφορειών, ανακατανομή των γεωγραφικών ορίων και ίσως δημιουργία νέων μονάδων ικανών να ανταποκριθούν σε ένα έργο μοναδικής σημασίας όπως είναι η έρευνα, συντήρηση, ανάδειξη και συστηματική προστασία των αρχαίων.